

Motion till riksdagen

1989/90:Jo859

av Bo Hammar m.fl. (vpk)

Miljön i Stockholmsregionen

För en god miljö i Stockholmsregionen

I Stockholms län bor drygt 1 600 000 invånare. Det är nästan 20 % av landets befolkning. Stockholm har storstadens puls, en spännande livsmiljö med speciella kvaliteter. Men en storstadsregion medför också speciella problem från miljösynpunkt. Det finns ett stort antal störningar och utsläpp inom ett begränsat område. Miljöfrågorna har därför länge stått i centrum för stockholmarnas intresse.

Enligt gällande lagstiftning prövas varje utsläpp från en fast källa för sig, vilket inte är tillräckligt effektivt. Utsläpp från rörliga källor t ex biltrafiken är över huvud taget mycket svåra att komma åt med utgångspunkt i miljöskyddande lagstiftning. Ytterligare en orsak till att det går alltför långsamt med miljöförbättringarna i Stockholmsregionen tycks vara att det brister i samarbete när det gäller miljön mellan länets olika beslutsfattare.

Nuvarande arbetsmetoder för att komma till rätta med miljöproblemen i Stockholmsregionen är alltså inte tillfredsställande. Det behövs ett nytt arbetssätt.

Miljöprojekt Stockholm

I december 1987 beslutade regeringen tillsätta en särskild delegation med uppgift att initiera och samordna åtgärder för att göra Hisingen i Göteborg väsentligt renare inom 10 år. Delegationen antog namnet: Delegationen för Miljöprojekt Göteborg. I juni 1989 lämnade den sin slutrapport.

Delegationen hade under sin korta existens tagit en lång rad konkreta initiativ, som nu är på väg att ge resultat. Miljöprojekt Göteborg har inte nöjt sig med traditionellt utredningsarbete inom de givna institutionella ramarna. Man har gått ut till fackföreningar, företag, allmänheten, massmedia och myndigheter på olika nivåer. Man har t ex gjort egna mätningar av utsläpp från raffinaderier och visat att de tillätna utsläppsmängderna kraftigt överstigs. Genom sitt okonventionella arbete har man uppnått många dynamiska effekter. Avveckling av vissa miljöfarliga produkter har redan börjat på frivillig väg.

Många problem återstår naturligtvis att lösa, såsom finansieringen av den omfattande utbyggnad av kollektivtrafiken som är nödvändig, men utan tve-

kan har Miljöprojekt Göteborg visat på en framgångsrik väg att bearbeta miljöproblem. I sin slutrapport skriver man: "Även om våra förslag och bedömningar är geografiskt knutna till Göteborg, finns det många angreppssätt och förslag till lösningar som förhoppningsvis kan inspirera till efterföljd på andra håll i landet."

Mot bakgrund av de positiva erfarenheterna av Miljöprojekt Göteborg föreslår vi att regeringen tillsätter en delegation för att på liknande sätt arbeta med miljöproblemen i Stockholmsregionen.

Miljöprojekt Stockholm ska specifikt ta upp Stockholmsregionens problem, men naturligtvis använda sig av erfarenheterna från Miljöprojekt Göteborg.

Viktiga miljöfrågor i Stockholmsregionen

Biltrafiken vällar många problem. Genom utsläpp av koldioxid bidrar den i hög grad till den s k växthuseffekten. Den påverkar miljön och människors hälsa negativt genom utsläpp av kväve och kolväten och genom att den ger upphov till buller. Dessutom bidrar den till ödeläggelse av Stockholms vackra natur- och kulturmiljöer. Bilismen kräver stora ytor och trafiklederna blir barriärer i stadsmiljön.

I en del fall behöver de kommunala myndigheterna ökade befogenheter för att komma till rätta med problem orsakade av bilismen. Vi föreslår därför att taket för felparkeringsavgift tas bort och kommunerna själva får besluta om bötesbeloppens storlek.

För att komma till rätta med problemen räcker inte restriktioner i form av tullar eller avgifter. Det gäller också att bygga ut kollektivtrafiknätet. Särskild tonvikt måste läggas på att underlätta resandet "på tvären", i Stockholmsregionen. Det är också viktigt att transportbehovet minskas genom att närsamhällena blir mer fullständiga.

För Stockholmsregionens miljö är det av avgörande betydelse att tågtrafiken prioriteras, både med avseende på gods- och persontrafik. Mälardalen och Svealandbanan är exempel på trafiksystem som skulle påverka Stockholmsregionens miljö gynnsamt och som snarast bör förverkligas. Det gäller även en anknötning av Arlanda till fjärr- och regionalspårsystemet och snabbtåg till bl a Göteborg, Malmö och Sundsvall.

Färjetrafiken: I Stockholm finns terminaler för en omfattande färjetrafik till andra Östersjöstater. Denna trafik påverkar i hög grad miljön. Den orsakar stora trafikströmmar i centrala Stockholm. Färjorna har otillfredsställande hantering av sitt avfall. Dumpning till havs förekommer. Bränslet har för höga svavelhalter för att vara acceptabelt. Här behövs lokala åtgärder, men också bilaterala förhandlingar med de länder som färjorna trafikerar, i syfte att komma överens om gemensamma åtgärder till skydd för miljön. Svavelhalten i drivmedelsolja skall ej överstiga 0,4%. I dag håller bunkerolja en mycket högre svavelhalt.

Sjöfarten i övrigt i Stockholmsregionen: Transporter med båt är att föredra ur miljösynpunkt, förutsatt att drivmedlen som används är av hög kvalitet (lägsavlig olja) och förutsatt att säkerheten är betryggande. Stockholmsregionen är väl försedd med hamnar med god kapacitet, t.ex. i Södertälje.

Men säkerheten i dag är långt ifrån tillfredsställande. En olycka med någon av de båtar som trafikerar Mälaren kan få ödesdigra konsekvenser för dricksvattnet och för miljön i övrigt. Mälaren är råvattentäkt för en stor del av länets kommuner. För att förbättra säkerheten krävs att oljetransporter förs över till båtar med dubbelskrov. Svavelhalten i oljorna måste sänkas. Dessa frågor kan ej lösas nationellt. Sverige måste agera för att påskynda det saktfärdiga internationella arbetet för att förbättra sjöfarten ur miljösynpunkt.

Godstransporterna på Mälaren är omfattande. En stor del av transporterna går via Södertälje kanal, genom tätbefolkade områden. För dessa måste speciella restriktioner gälla :

* Befälhavare skall ha anmälningsplikt för allt farligt gods ombord till sjöfartsverkets trafikinformationscentral/ lotsarna i Södertälje.

* Trafikbegränsningar skall göras nattetid och vid dålig sikt i samarbete med lotsarna inom Mälarens sjötrafikområde.

* Lotsplikt vid samtliga transporter av farligt gods, klassificerat enligt IMO.

* Trafikregleringar görs vid genomfart i Södertälje kanal så att farliga möten undviks.

Under förutsättning att sådana förbättringar ur miljö- och säkerhetsaspekter, som här föreslås, genomförs, anser vi att ytterligare gods- och passagerartrafik i Stockholmsområdet bör föras över till båt.

Miljöfarliga transporter: Genom Stockholmsområdet transporteras mängder av miljöfarligt gods, inte bara till sjöss utan också till lands. En helhetsanalys av de miljöfarliga transporterna i Stockholmsregionen måste göras. Med denna som grund skall åtgärder vidtas för att minimera de miljöfarliga transporterna och för att öka säkerheten vid transporter av miljöfarligt gods.

Mälaren, ett särskilt delprojekt: Mälarnaturen är speciell och Mälaren är ett mycket artrikt inlandsvatten. Mälaren är också dricksvattentäkt för delar av Stockholmsregionen. Utöver ovan angivna åtgärder när det gäller sjöfarten behövs en analys av den totala miljöpåverkan på Mälaren och förslag till åtgärder för att bevara Mälaren som natur-, rekreations- och kulturområde av högsta prioritet. Även fritidsbåtarnas påverkan bör beaktas och möjligheter till restriktioner för motorbåtstrafik övervägas.

Flygtrafiken: Stockholmsregionen belastas med en snabbt ökande flygtrafik. Det är i hög grad en effekt av bristande utbyggnad i andra delar av trafiksystemet, främst järnvägstrafiken. En mycket stor del av flygpassagerarna på Arlanda flyger Stockholm – Göteborg. Med snabbtåg kommer denna flygtrafikström att kunna reduceras kraftigt. Flygtrafikens totala miljöeffekter för Stockholmsregionen måste beläggas. Flyget är räknat per personkilometer det ur miljö- och energisynpunkt sämsta transportsättet. I stället för en ytterligare flygplats i regionen bör i första hand tågtrafiken byggas ut.

Avfallshanteringen: En förändrad avfallshandling är viktig för en förbättrad miljösituation i Stockholmsregionen. Det gäller såväl handlingen av hushållsavfall som industriavfall och avloppet via kommunala reningsverk. De totala mängderna avfall måste minskas. Sorteringen av avfall måste genomföras överallt och handlingen av miljöfarligt avfall måste förbättras.

Strömmarna av miljöfarligt avfall måste klarläggas. Tvätt av tankbilar och

övriga lastfordon, som transporterar kemikalier, får exemplifiera problematiken. Efter lossning tvättas fordonen, men vart tar tvättvattnet vägen? Alltför ofta hamnar det i de vanliga avloppsledningarna. Det är ofta fråga om mycket svårnedbrytbara beståndsdelar som förstör avloppsreningen. I Stockholmsområdet finns det inte en tillfredsställande hantering av detta problem.

De kommunala reningsverken i Stockholmsregionen står för en avsevärd miljöpåverkan på sjöar och inte minst på den hårt belastade Östersjön. Undersökningar av avloppsvattnet i Stockholm visar att hushållen står för oväntat stor del av utsläppen av miljöfarliga ämnen. Informationen till allmänheten om miljöfarliga produkter måste bli bättre. Källsorteringen av hushållsavfall måste intensifieras.

Avfallshanteringen måste bli föremål för genomgripande förändringar i hela samhället, men det behövs också, på kort sikt, särskilda analyser och åtgärder för att komma till rätta med avfallshanteringen i Stockholmsregionen.

Kemikaliehanteringen: Om vi inte klarar av kemikaliehanteringen blir det omöjligt att komma till rätta med såväl avfallshanteringen som många arbetsmiljöproblem och miljöproblem i övrigt i Stockholmsregionen. De kommunala myndigheterna kan, genom beslut av regeringen, enligt lagen om kemiska produkter, ges befogenhet att vidta generella åtgärder, t.ex. förbjuda användandet av vissa ämnen. Organiska, halogenerade lösningsmedel är en grupp av sådana ämnen.

Energiförsörjningen: Det finns ett samarbete mellan kommunerna i Stockholmsregionen kring energiförsörjningen. Men det behövs en analys av hur det långsiktiga energibehovet för hela regionen ska tillgodoses bäst ur miljösynpunkt, en sammanvägning av den sammantagna miljöpåverkan av transporter, utsläpp, restavfall och råvaruframställning.

Det är viktigt att naturgasintroduktionen inte sker på ett sådant sätt att biobränsleproduktion hämmas.

Stockholms gröna lungor: I en storstadsregion är grönområden och parker av största betydelse för miljön. Stockholms parker och grönområden måste skyddas från exploatering. Trädplantering är ett mycket effektivt sätt att ta hand om luftföroreningar. Ett hektar lövskog fångar upp 60 ton stoft under ett år. Det behövs en plan för Stockholmsregionen som helhet i syfte att tillgodose länsinnvånarnas behov av grönytor för rekreation och för att uppnå en god miljö.

Bevara odlingslandskapet: I ytterområden måste strövområden garanteras och odlingslandskapet bevaras. Det finns i dag ett hårt tryck på jordbruksmarken i länet. Samtidigt som lönsamheten i det traditionella jordbruket sviktar så ökar efterfrågan på mark för t.ex. golfbanor. Ett hundratal golfbanor projekteras i länet utan samordning eller övergripande planering.

För att bevara odlingslandskapet behövs bättre samordning av arbetet på berörda myndigheter. Länsstyrelsen i Stockholms län, kulturmiljöenheten, bör få i uppdrag att utarbeta förslag till åtgärder från samhällets sida, som kan vara ett stöd för bevarandet av jordbruk i Stockholmsregionen. De bör också få uppdraget att göra en inventering av odlingslandskapet i länet. För detta ändamål bör anslås 300 000 kronor för budgetåret 1990/91. Dessutom

måste jordbrukarna ges en rimlig ekonomisk ersättning för bevarandet av omistliga natur- och kulturvärden. Därför behövs särskilda ekonomiska resurser, en s.k. NOLA-ersättning med speciell inriktning på odlingslandskapet i storstadsregionen.

Ett ekologiskt fungerande samhälle: Det moderna samhället i allmänhet och storstäderna i synnerhet har för länge sedan sprängt ramarna för ett ekologiskt fungerande system. En ekologisk helhetssyn förutsätter att råvaruframställning – produktion – konsumtion och avfallshantering blir delar i ett fungerande kretslopp. I storstaden existerar inte ett sådant kretslopp. Det behövs mycket av forskning och utveckling för att konstruera sådana kretslopp, men det är ingen omöjlighet.

Vi föreslår att staten anslår medel för projekt i syfte att bygga upp ekologiskt fungerande livsmiljöer, som också motsvarar högt ställda sociala och demokratiska anspråk, i storstadsregionerna. Kommuner, föreningar, företag som har projekt med sådan inriktning skall med hjälp av dessa medel kunna få en förmånlig finansiering. Det kan gälla ombyggnation av ett bostadsområde i miljonprogrammet. Det kan gälla förnyelse av avloppshandling. Den urin vi i dag via kommunal avloppsrening släpper ut till vattnet förorsakar där övergödning, men återförd till åkrarna kunde den ersätta handelsgödseln. Det kan gälla transportsystem. Det kan gälla projekt som sammanväver flera olika aspekter.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen begär att regeringen tillsätter en delegation med uppgift att initiera och samordna åtgärder för att göra miljön i Stockholmsregionen väsentligt bättre.

[att riksdagen beslutar att taket för felparkeringsavgift tas bort och kommunerna själva får bestämma felparkeringsavgiftens storlek.]

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till åtgärder för en säkrare och mer miljövänlig sjöfart, i enlighet med vad som i motionen anförts.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om flygtrafiken i Stockholmsområdet.

4. att riksdagen hos regeringen begär att kommunala myndigheter i Stockholms län enligt lagen om kemiska produkter ges befogenhet att vidta generella åtgärder.

5. att riksdagen till länsstyrelsen i Stockholms län, kulturmiljöenheten, anslår 300 000 kr. för budgetåret 1990/91 för arbete med att bevara odlingslandskapet i Stockholms län.

6. att riksdagen hos regeringen begär att länsstyrelsen i Stockholms län får i uppdrag att utarbeta förslag till åtgärder från samhällets sida för att bevara jordbruk i Stockholms närhet.

7. att riksdagen beslutar om en ersättning enligt s.k. NOLA-modell om 5 000 000 kr. till jordbruket budgetåret 1990/91 för åtgärder för att bevara odlingslandskapet i Stockholms län.

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag till utformning av projektverksamhet i syfte att stimulera uppbygge av ekologiskt fungerande livsmiljöer i storstadsregioner.

Mot. 1989/90

Jo859

9. att riksdagen för budgetåret 1990/91 reserverar 100 000 000 kr. för projekt i syfte att stimulera uppbygget av ekologiskt fungerande livsmiljöer i storstadsregioner.

Stockholm den 22 januari 1990

Bo Hammar (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Gudrun Schyman (vpk)

Lars Werner (vpk)

Ylva Johansson (vpk)

Jan Strömdahl (vpk)

Annika Åhnberg (vpk)

¹ 1989/90:T933